

Reforme Educaționale și de Cercetare în România: Câteva Considerații Strategice pentru Implementare și Prioritizare¹

I. Sebastian Buhai²

02-06-2025

Rezumat

Sistemul educațional și de competențe din România traversează un punct critic, confruntându-se cu provocări majore: declin demografic accelerat, inegalități socio-economice profunde și un decalaj în creștere între competențele absolvenților și exigențele pieței muncii. Aceste vulnerabilități se agravează din cauza subfinanțării educației și cercetării și a unei capacități administrative fragmentate, atât la nivel central, cât și local. Raportul QX al Ministerului Educației și Cercetării [1] — alături de notele mele critice asupra acestuia [2] — și recomandările recente ale OECD pentru România [3] scot în evidență probleme structurale esențiale, de la decalajele regionale până la necesitatea reformării formării cadrelor didactice și a învățământului profesional și tehnic.

Prezentul document propune o strategie pragmatică, fundamentată pe dovezi empirice, menită să canalizeze resursele către intervențiile cu cel mai mare potențial de impact și fezabilitate demonstrată în contextul restricțiilor financiare și instituționale. Principalele obiective vizează extinderea educației timpurii, restructurarea formării cadrelor didactice, consolidarea învățământului profesional și tehnic, modernizarea învățământului superior și digitalizarea infrastructurii educaționale. Realizarea acestor obiective impune un cadru de guvernare robust, finanțare predictibilă și mecanisme exigente de monitorizare, alimentate continuu de date actualizate, inclusiv prin repozitoriul legislativ Ad Astra. [4]

Pentru ca reformele educației și cercetării să genereze rezultate palpabile, gestionarea compromisurilor și stabilirea priorităților trebuie să îmbine acuratețea deciziilor cu o înțelegere profundă a contextului economic și politic al României. O comunicare persistentă și limpede a obiectivelor va implica actorii-cheie și va accelera implementarea, într-un cadru instituțional solid. Documentul de față subliniază că reforma educațională depășește rolul unei simple urgențe socio-economice și reprezintă o investiție strategică indispensabilă pentru competitivitatea și reziliența națională pe termen lung.

¹ Accesibil la https://www.sebastianbuhai.com/pictures/Media/Romania_PrioritatiEducCer.pdf. Mulțumiri lui Alexandru Corlan pentru numeroase discuții pe aceste teme și pe teme înrudite, inclusiv pentru indicarea excelentului repozitoriu legislativ al Asociației Ad Astra. Rămân evident singurul responsabil pentru orice omisiuni și erori.

² Informații de contact și detalii suplimentare la <https://www.sebastianbuhai.com>.

1. Introducere

1.1 Contextul educațional și socio-economic actual al României

În prezent, contextul demografic și social al României, reflectat și la nivel internațional, însă în România atingând dimensiuni critice, pune presiune severă asupra viabilității instituțiilor de învățământ, în special în mediul rural și în comunitățile defavorizate. Natalitatea în continuă scădere și exodul tinerilor către piețe externe mai atractive subminează sustenabilitatea rețelei școlare. Reducerea constantă a numărului de elevi impune recalibrări fundamentale ale structurii și ale alocării resurselor, pentru a se adapta noilor realități. [1] [3]

Disparitățile regionale se manifestă cu claritate: de exemplu, în Sud-Est, Nord-Est și Sud-Muntenia, ratele de abandon școlar depășesc considerabil media națională, iar accesul la resurse didactice moderne și cadre calificate rămâne inegal. Aceste situații reprezintă doar o parte din inegalitățile semnalate în Raportul QX [1] (însoțit de notele mele critice [2]) și în recentul raport OECD [3], care evidențiază și alte decalaje spațiale. În paralel, rezultatele PISA situează România sub media europeană la lectură, matematică și științe, subliniind necesitatea alinierii ferme a curriculumului școlar cu cerințele pieței muncii. [3]

Investițiile publice în educație și cercetare se mențin sub media Uniunii Europene, reprezentând doar 3,2% din PIB în 2024, în contrast cu 4,7% media UE. Absența unei finanțări predictibile subminează planificarea pe termen mediu și lung a proiectelor educaționale și a inițiativelor de cercetare. [2] [4] În același timp, economia se orientează tot mai mult către sectoare tehnologice și servicii avansate, care necesită competențe digitale și tehnice de nivel înalt, abilități pe care sistemul educațional actual nu le cultivă în mod coerent. [3]

Aceste elemente conlucrează în a sublinia necesitatea imperioasă a unei strategii integrate de reformă, capabile să remedieze simultan carențele structurale, și anume disparitățile regionale, insuficienta pregătire a cadrelor didactice și infrastructura educațională neadecvată, precum și să răspundă cerințelor emergente ale unui ecosistem economic aflat într-o continuă metamorfoză. [1] [2]

1.2 Obiectivele documentului

Acest document vizează identificarea, evaluarea și prioritizarea acelor măsuri esențiale pentru revitalizarea sistemului educațional și de cercetare din România, concentrându-se pe soluții cu fezabilitate ridicată și impact imediat. Obiectivele specifice sunt:

- Delimitarea reformelor urgente și evidențierea principalelor obstacole, pe baza

Raportului QX [1], completat de note critice ale autorului care oferă perspective practice de implementare [2], precum și a recent publicatului raport OECD [3];

- Propunerea de modificări legislative și intervenții operaționale menite să elimine barierele existente și să valorifice cadrul normativ actual, cu referință la repozitoriul legislativ Ad Astra [4];
- Formularea unui set de recomandări clare, metodice și clasificate după impact și fezabilitate, adaptate parametrilor economici și politici actuali (vezi [2] pentru note preliminare în această direcție);
- Identificarea compromisurilor inevitabile și conturarea mecanismelor necesare pentru gestionarea acestora, asigurând astfel sustenabilitatea pe termen lung a reformelor [3].

1.3 Metodologia și abordarea documentului

- Analiza critică a memorandumului OECD [3]: evaluarea recomandărilor și identificarea celor imediat aplicabile contextului românesc.
- Revizuirea cadrului normativ prin repozitoriul legislativ Ad Astra [4]: consultarea actelor normative disponibile pentru a semnală lacune și prevederi relevante în domeniul educației și cercetării.
- Integrarea informațiilor din Raportul QX [1] și din notele critice ale autorului asupra acelui raport [2]: extragerea datelor empirice principale privind performanța sistemului educațional și utilizarea observațiilor critice ca fundament al recomandărilor.
- Examinarea modelelor de guvernanță din raportul OECD [3]: identificarea structurilor de coordonare menționate și extragerea elementelor adaptabile în propunerile finale.
- Identificarea și prioritizarea măsurilor, inclusiv analiza compromisurilor: pe baza criteriilor de impact, fezabilitate și resurse disponibile, s-au delimitat prioritățile strategice și compromisurile necesare, pentru a fundamenta pachetele de reforme din document.

Documentul rămâne ancorat în aceste demersuri metodologice și focusat pe domeniile prioritare, evitând orice extrapolare nefundamentată în afara datelor și interpretărilor analitice extrase din sursele citate (sau consensul literaturii de specialitate din context).

2. Analiza Domeniilor Prioritare

2.1 Extinderea și Îmbunătățirea Educației Timpurii

2.1.1 Context și recomandări internaționale

Educația timpurie constituie pilonul esențial al dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copilului, având un efect de durată asupra echității și performanței academice ulterioare.

Conform studiilor OECD citate în raportul recent și practic majorității literaturii de specialitate din acest context, accesul universal și echitabil la serviciile ECEC (=“Early Childhood Education and Care”) reduce semnificativ inegalitățile de start la vârsta școlară și amplifică rezultatele ulterioare la învățătură. Prin urmare, se recomandă implementarea unor standarde riguroase pentru formarea și salarizarea personalului educațional, precum și instituirea unui cadru legislativ solid care să faciliteze extinderea și modernizarea infrastructurii ECEC. Accentul pe educația incluzivă, adaptată particularităților regionale, este vital pentru integrarea socială a copiilor vulnerabili și pentru prevenirea absenteismului în clasele primare. [3]

2.1.2 Situația în România

În România, rata de înscriere în programele de educație timpurie este de aproximativ 65%, cu o discrepanță semnificativă între mediul urban (peste 80%) și mediul rural (sub 50%). Copiii din comunitățile vulnerabile, inclusiv cei din comunitatea roma și din familiile cu venituri reduse, se confruntă cu obstacole majore în accesul la ECEC de calitate. Situația este agravată de deficitul cronic de personal calificat și de infrastructura educațională neadecvată, în special în zonele rurale, unde lipsa spațiilor adecvate și a resurselor educatorilor specializați amplifică inegalitățile. Legea educației naționale nr. 1/2011 și Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 stabilesc un cadru normativ favorabil dezvoltării ECEC, iar consultarea detaliată a repozitoriului Ad Astra [4] evidențiază lacunele/ oportunitățile de armonizare a prevederilor. Cu toate acestea, implementarea și alocarea bugetară rămân distribuite inegal, limitând impactul acestor reforme. [1] [3]

2.1.3 Lacune legislative și operaționale

- Proceduri de acreditare excesiv de rigide: criteriile actuale nu permit autorizarea promptă a centrelor mobile sau comunitare în zonele izolate, restricționând accesul copiilor la servicii ECEC de calitate;
- Absența stimulentei financiare și fiscale atrăgătoare pentru personalul ECEC din mediul rural și din comunitățile vulnerabile: fără pachete de compensații adecvate, recrutarea și menținerea educatorilor calificați devin imposibil/ dificil de realizat;
- Coordonare interministerială deficitară între ministerele Educației, respectiv Sănătății și Protecției Sociale: lipsa unui mecanism unitar împiedică dezvoltarea serviciilor integrate, diminuând eficiența intervențiilor în domeniul educației timpurii. [3]

2.1.4 Propuneri legislative și operaționale

- Reformarea procedurilor de acreditare pentru extinderea flexibilă a serviciilor ECEC: actualizarea normelor astfel încât să permită autorizarea rapidă a centrelor mobile,

comunitare și a programelor-pilot de tip „hub” în zonele defavorizate, facilitând accesul egal la îngrijire și educație timpurie de calitate;

- Introducerea stimulentei fiscale și a sporurilor salariale specifice pentru personalul ECEC din mediul rural și din comunitățile vulnerabile: crearea unor mecanisme de compensație concrete care să reflecte condițiile de dificultate, în scopul atragerii și menținerii educatorilor calificați în regiuni cu deficit de resurse;
- Instituirea unui cadru legal pentru servicii ECEC integrate cu sănătatea și protecția socială: elaborarea unei legislații care să susțină modelul medical-social-educational, coordonând intervențiile și optimizând suportul integrat pentru dezvoltarea copilului. [4]

2.1.5 Recomandări pentru implementare

- Demararea proiectelor pilot în județele cu acoperire ECEC minimă: inițierea unor programe-pilot riguroase, dotate cu indicatori de dezvoltare cognitivă, socio-emoțională și fizică a copilului, monitorizați sistematic pentru ajustarea rapidă a intervențiilor;
- Elaborarea unui plan național etapizat de extindere a ECEC, cu alocări bugetare clare: conturarea unui calendar pe etape, prioritizând mediul rural și comunitățile roma, și dedicarea de fonduri specifice fiecărei faze pentru a asigura acoperire și calitate în mod incremental.

2.2 Modernizarea Formării Cadrelor Didactice

2.2.1 Context și recomandări internaționale

Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice constituie pilonul excelenței educaționale. Conform literaturii de specialitate din acest context, așa cum e sintetizată de OECD [3], dar și dincolo de acest raport, un curriculum axat pe competențe pedagogice avansate, îmbogățit cu tehnologii digitale și susținut de comunități profesionale de învățare, este indispensabil îmbunătățirii calității predării. Totodată, sursele recomandă revizuirea criteriilor de recrutare și promovare pentru a atrage cadre cu profiluri diversificate și a menține motivația și performanța pe tot parcursul carierei didactice.

2.2.2 Situația în România

În România, formarea inițială a cadrelor didactice se desfășoară în cadrul facultăților de științe ale educației și al instituțiilor pedagogice, însă conținutul curricular este în mare parte teoretic și nu reflectă realitățile cotidiene din sala de clasă. Programele de formare continuă, finanțate de Inspectoratele Școlare Județene, suferă frecvent din lipsa resurselor și rămân în urmă față de evoluțiile pedagogice internaționale. De asemenea, absența stimulentei financiare și profesionale pentru dezvoltarea continuă, precum și

oportunitățile limitate de carieră în mentorat sau cercetare în educație contribuie la stagnarea profesională a multor profesori. În aceste condiții, sistemul de formare nu reușește să producă cadre didactice adaptabile la cerințele unui mediu educațional în schimbare rapidă. [2] [3]

2.2.3 Lacune legislative și operaționale

- Lipsa unui cadru legal pentru recunoașterea formării informale și a programelor de mentorat: nu există prevederi care să includă în evaluarea competențelor și formarea profesorilor debutanți activități precum mentoratul practicat în școli, ceea ce limitează valorizarea experienței dobândite în afara programelor oficiale de formare; [4]
- Criterii de promovare și salarizare nealiniat cu performanța pedagogică: sistemul de carieră actual nu recompensează inovația metodologică și rezultatele concrete în procesul educațional, descurajând cadrele didactice să adopte practici pedagogice avansate;
- Colaborare insuficientă între universități, școli și mediul profesional: lipsesc mecanisme clare de parteneriat care să încurajeze proiecte comune de cercetare și inovație între facultățile de educație, școli și organizații profesionale, afectând relevanța practică a formării didactice. [3]

2.2.4 Propuneri legislative și operaționale

- Revizuirea curriculară a formării inițiale pentru integrarea practicii intense și a competențelor digitale: actualizarea programelor de învățământ pentru a include module obligatorii de practică pedagogică susținută și cursuri dedicate competențelor digitale avansate, asigurând astfel că viitorii profesori dezvoltă abilități aplicabile în mediul școlar contemporan;
- Implementarea unui sistem de credite profesionale pentru formarea continuă: instituirea unor credite care să reflecte participarea la cursuri, ateliere și proiecte de perfecționare, cu recunoaștere directă în procesele de evaluare și promovare, astfel încât dezvoltarea profesională să devină un element obiectivat și atractiv în cariera didactică;
- Crearea unei rețele naționale de mentorat pentru cadrele didactice debutante: înființarea unui program oficial de mentorat care, de exemplu, să asocieze profesorii noi cu mentori experimentați, oferindu-le formare structurată și stimulente financiare semnificative, pentru a le facilita integrarea rapidă în sistem și evoluția profesională sustenabilă. [4]

2.2.5 Recomandări pentru implementare

- Facilitarea colaborării între universități și școli-pilot pentru elaborarea curriculară de natură practică: este recomandată instituirea de parteneriate formale prin care cadrele didactice universitare și profesorii din școlile selectate elaborează împreună module de

formare aplicată, asigurând relevanța teoretică și coerența practică a programelor pedagogice, ceea ce, de exemplu, se practică de mult timp și cu succes în alte state ale UE

- Instituirea unor granturi competitive destinate proiectelor de inovație pedagogică cu participarea directă a cadrelor didactice: alocarea de resurse financiare pentru inițiative care promovează metode didactice experimentale, cu condiția documentării riguroase a rezultatelor și diseminării bunele practici
- Implementarea unui sistem de monitorizare și evaluare bazat pe indicatori standardizați pentru a măsura impactul formării asupra performanței elevilor: utilizarea unor instrumente de evaluare calibrate pe contextul național care să permită analiza cantitativă și calitativă a progresului elevilor în urma instruirii profesorilor, astfel încât programele de dezvoltare profesională să fie ajustate continuu pe baza dovezilor obținute

2.3 Consolidarea Învățământului Profesional și Tehnic

2.3.1 Context și recomandări internaționale

Învățământul profesional și tehnic (VET = “Vocational Education and Training”) trebuie să răspundă cu promptitudine evoluțiilor pieței muncii, prin adoptarea unui curriculum flexibil, stabilirea de parteneriate solide cu sectorul privat și integrarea obligatorie a stagiilor de practică în mediul real de lucru. Conform literaturii de specialitate și studiilor citate în raportul OECD [3], este esențială instituirea Centrelor de Excelență în VET, care să ofere formare avansată și resurse moderne. De asemenea, se recomandă recunoașterea verticală și orizontală a calificărilor, pentru a facilita mobilitatea elevilor între nivelurile de învățământ și implicit tranziția lină către piața muncii sau către învățământul superior. Aceste mecanisme permit armonizarea competențelor dobândite cu cerințele economiei contemporane și cresc atractivitatea VET ca opțiune de formare, un deziderat la noi.

2.3.2 Situația în România

În România, sub 20% dintre candidații înscriși finalizează învățământul profesional și tehnic, o situație alimentată de percepția socială defavorabilă, care diminuează semnificativ atractivitatea acestei filiere. Curriculumul, în continuare excesiv de rigid și cu o componentă practică insuficientă, nu reușește să dezvolte competențele necesare într-o economie modernă, iar colaborările cu mediul industrial sunt sporadice și fragmentare. În plus, infrastructura VET este învechită, iar echipamentele nu reflectă noile tehnologii, creând un decalaj tot mai pronunțat între formare și cerințele pieței muncii. [1] [3]

2.3.3 Lacune legislative și operaționale

- Absența unei strategii naționale coerente pentru promovarea carierelor în VET: nu există o politică unitară care să poziționeze atractiv filiera profesională și tehnică, lipsa campaniilor de informare și a programelor de orientare profesională amplificând stigmatizarea VET și descurajând înscrierea elevilor.
- Finanțarea dependentă exclusiv de numărul de elevi înscriși: modelul actual penalizează programele cu specializări tehnologice, în primul rând deoarece nu sunt luate în calcul investițiile necesare pentru dotările și echipamentele avansate, ceea ce determină scăderea calității educației tehnice oferite.
- Lipsa unui cadru integrat de colaborare între VET și mediul de afaceri: nu există un mecanism sistematic de inserție a elevilor în rețele de întreprinderi pentru stagii de practică, iar aceste lacune operaționale limitează expunerea comună a elevilor la procesele tehnologice actuale și reduc relevanța formării oferite. [3]

2.3.4 Propuneri legislative și operaționale

- Instituirea unui mecanism de finanțare hibridă pentru dotări și infrastructură: elaborarea de acorduri-cadru, fundamentate pe prevederile identificate în repozitoriul legislativ al Ad Astra [4], care să asigure investiții permanente în echipamente moderne și facilități practice, diminuând dependența exclusivă de bugetul de stat.
- Crearea unui cadru normativ pentru Centrele de Excelență în VET, cu autonomie curriculară parțială și parteneriate industriale: definirea unor reglementări ce permit acestor centre să conceapă programe de formare inovative, aliniate la cerințele sectorului economic, beneficiind de flexibilitate în proiectarea curriculei și de sprijin operațional din partea companiilor.
- Implementarea unui sistem național de burse și stimulente pentru elevii din VET: stabilirea unor criterii clare de eligibilitate și alocare a burselor, însoțite de facilități complementare (de exemplu: transport, cazare, acces la stagii de practică remunerate), cu scopul de a spori atractivitatea filierei și de a încuraja înscrierea tinerilor în formarea profesională și tehnică. Inspirația noastră ar trebui/ putea să fie Germania aici.

2.3.5 Recomandări pentru implementare

- Demararea unui proiect pilot în regiunile cu profil industrial mediu, destinat validării modelului Centrelor de Excelență VET: proiectul trebuie să includă indicatori clari de performanță și un mecanism de feedback continuu, pentru ajustarea curriculei și a echipamentelor în funcție de nevoile reale ale industriei.
- Parteneriat strategic între Ministerul Educației și Ministerul Economiei pentru implementarea programelor de ucenicie remunerate: colaborarea cu asociațiile

profesionale și întreprinderile relevante va asigura coordonarea formării practice și inserția directă a tinerilor pe piața muncii.

- Instituirea unui sistem de monitorizare a produselor muncii și a impactului asupra angajabilității absolvenților: utilizarea sondajelor sistematice și a studiilor longitudinale va permite evaluarea continuă a eficienței programelor VET și adaptarea rapidă a intervențiilor.

2.4 Reorganizarea Învățământului Superior

2.4.1 Context și recomandări internaționale

Literatura de specialitate, atât cea citată în raportul OECD [3], cât și numeroase alte studii relevante, evidențiază necesitatea ca învățământul superior să evolueze într-un proces flexibil, axat pe competențe și strâns conectat la cerințele economiei bazate pe cunoaștere. În acest sens, se recomandă evaluări periodice care să implice universitățile, studenții, industria și societatea civilă, pentru a asigura alinierea continuă a ofertei educaționale la cerințele dinamice ale pieței muncii și ale inovațiilor tehnologice. Finanțarea bazată pe performanță, menționată în aceleași surse, încurajează instituțiile universitare să îmbunătățească constant calitatea procesului didactic și a activităților de cercetare, fără a se limita strict la dimensiunea aplicativă, ci și la dezvoltarea de competențe analitice și critice. De asemenea, consolidarea colaborărilor între universități și industrie facilitează schimbul de cunoștințe și de bune practici, reducând decalajul dintre formarea teoretică și cerințele practice ale angajatorilor. În plus, mobilitatea academică și internaționalizarea programelor de studiu contribuie la crearea unui mediu educațional competitiv și diversificat, sporind relevanța și vizibilitatea instituțiilor de învățământ superior din România. Raportul QX [1] confirmă necesitatea unei astfel de abordări dinamice, iar notele critice ale autorului [2] subliniază, *inter alia*, că orice strategie trebuie actualizată permanent în funcție de schimbările rapide din mediul socio-economic.

2.4.2 Situația în România

Universitățile românești se confruntă cu subfinanțare cronică, birocratie excesivă și absența unei strategii coerente de internaționalizare, aspecte ce le diminuează competitivitatea și atractivitatea pe plan global. Programele de studii sunt în multe cazuri anacronice, nu dezvoltă într-un grad adecvat competențe analitice și critice și nu răspund exigențelor dinamice ale pieței muncii, iar legătura cu mediul economic rămâne neconsolidată. Evaluările ARACIS relevă discrepanțe semnificative între instituții, atât în ceea ce privește calitatea procesului de acreditare, cât și rezultatele cercetării, evidențiind

necesitatea imperioasă de centralizare și transparență a datelor privind performanța academică și științifică. [1] [2] [3]

2.4.3 Lacune legislative și operaționale

- Absența unui mecanism de finanțare centrat pe performanță și impact social: modelul actual nu recompensează excelența academică sau aplicarea rezultatelor cercetării în beneficiul comunității, ceea ce descurajează inițiativele cu valoare adăugată și menține instituțiile într-o zonă de subfinanțare cronică. [1] [2]
- Procese de acreditare ARACIS deficitare, lipsite de predictibilitate și transparență: termenele neclare, criteriile schimbătoare și documentația voluminoasă generează blocaje administrative, compromițând capacitatea universităților de a-și adapta rapid programele la noile cerințe academice și sociale. [2]
- Susținere insuficientă pentru cercetarea aplicată și spin-off-urile universitare: lipsa unor linii de finanțare dedicate și a unui cadru legislativ favorabil transferului tehnologic împiedică valorificarea practică a rezultatelor științifice și dezvoltarea de parteneriate durabile între mediul academic și industrie. [3] [4]

2.4.4 Propuneri legislative și operaționale

- Redefinirea mecanismului de finanțare prin indicatori de performanță pentru predare și cercetare și alocarea de granturi competitive: elaborarea unui act normativ care să condiționeze finanțările de rezultate măsurabile în procesul didactic și în producția științifică, asigurând totodată linii bugetare dedicate proiectelor cu impact real în comunitate. [4]
- Simplificarea și transparentizarea procedurilor ARACIS pentru acreditarea programelor universitare: stabilirea unor termene clare și a unor criterii decizionale accesibile publicului, permițând universităților să își adapteze rapid oferta educațională la cerințele emergente. [1] [2]
- Crearea clusterelor regionale de cercetare și inovare pentru stimularea transferului tehnologic: definirea legislativă a cadrului necesar formării unor entități colaborative între universități, centre de cercetare și industrie, coordonând eforturile de dezvoltare tehnologică locală și facilitând transferul inovațiilor către piață. [2] [4]

2.4.5 Recomandări pentru implementare

- Elaborarea unui cadru național de indicatori de performanță și publicarea periodică a rezultatelor financiare și academice: definirea unor indicatori care să reflecte calitatea

predării, volumul și impactul cercetării, precum și sustenabilitatea financiară a universităților, cu raportări semestriale accesibile publicului. [1] [2]

- Crearea unui portal unic de date pentru cercetarea universitară (integrat, de exemplu, cu repozitoriul legislativ al Ad Astra [4]): dezvoltarea unei platforme digitale care să centralizeze informații despre proiecte de cercetare, finanțări, parteneriate și rezultate, asigurând transparența și accesul facil pentru toți actorii interesați.
- Organizarea anuală a forumurilor de parteneriat între universități și industrie: instituirea unor evenimente de dialog structurat în care mediul academic și reprezentanții companiilor să identifice nevoile de competențe, să evalueze evoluțiile tehnologice și să coordoneze inițiative de colaborare științifică și educațională (a se vedea și notele critice preliminare pe acest subiect, din [2]).

2.5 Digitalizarea Infrastructurii Educaționale

2.5.1 Context și recomandări internaționale

Digitalizarea sistemului educațional se impune ca o condiție *sine qua non* pentru creșterea eficienței și promovarea incluziunii. Literatura de specialitate, inclusiv studiile citate în raportul OECD [3], subliniază necesitatea implementării unei infrastructuri digitale robuste, care să asigure conectivitate performantă și fiabilă în toate unitățile de învățământ. Pregătirea cadrelor didactice în competențe digitale avansate este esențială pentru integrarea eficientă a tehnologiei în procesul instructiv, iar dezvoltarea și diseminarea de resurse educaționale deschise contribuie la democratizarea accesului la conținut de calitate. În paralel, politicile trebuie să includă măsuri stricte de protecție a datelor elevilor și profesorilor și să asigure echitatea în distribuția echipamentelor și a accesului la tehnologie, astfel încât inegalitățile între mediul urban și rural să fie eliminate.

2.5.2 Situația în România

Accesul la internet de mare viteză în școli este profund inegal în România: peste 70% dintre unitățile urbane beneficiază de conexiuni broadband, în timp ce în mediul rural procentul scade la aproximativ 30%. Această discrepanță, combinată cu insuficiența echipamentelor moderne și deficitul competențelor digitale în rândul profesorilor, împiedică utilizarea optimă a platformelor educaționale și a resurselor online. Proiecte guvernamentale precum „Școala Digitală” nu au reușit să acopere toate școlile, din cauza fragmentării bugetare și a lipsei unei coordonări centralizate, lăsând multe comunități fără infrastructura necesară pentru inovarea pedagogică. [1] [3]

2.5.3 Lacune legislative și operaționale

- Absența unui plan național unitar pentru achizițiile și implementarea infrastructurii digitale: lipsa unui cadru strategic unitar împiedică standardizarea echipamentelor și coordonarea achizițiilor, generând discrepanțe majore între școli și neuniformitate în accesul la tehnologie.
- Reglementări neclare privind protecția datelor elevilor și profesorilor în mediul online: normele existente nu specifică responsabilitățile instituțiilor de învățământ sau condițiile tehnice necesare pentru securizarea informațiilor, vulnerabilizând datele personale și creând incertitudine în utilizarea platformelor digitale.
- Finanțarea episodică a proiectelor locale, fără mecanisme de menținere pe termen lung: dependența de bugete temporare și de inițiative disperate produce soluții de scurtă durată, fără garanția mentenanței și actualizării infrastructurii digitale, ceea ce subminează sustenabilitatea transformării digitale. [3]

2.5.4 Propuneri legislative și operaționale

- Formularea unei strategii naționale de digitalizare a educației, cu responsabilități instituționale clare și finanțări dedicate: stabilirea unui plan cadru care să atribuie roluri specifice ministerelor, inspectoratelor școlare și autorităților locale, însoțit de alocări bugetare pe etape, pentru a asigura implementarea coerentă și sustenabilă a infrastructurii digitale în toate unitățile de învățământ.
- Instituirea unui cadru legal comprehensiv pentru protecția datelor elevilor și cadrelor didactice în mediul online, în conformitate cu reglementările europene (și ideal integrat în repozitoriul legislativ centralizat al Ad Astra [4]): adoptarea unor norme clare privind colectarea, stocarea și accesul la date, cu definirea responsabilităților instituțiilor și prevederea unor sancțiuni pentru nerespectarea standardelor de securitate, astfel încât confidențialitatea și integritatea informațiilor să fie garantate.

2.5.5 Recomandări pentru implementare

- Instituirea unui program de granturi competitive pentru achiziția de echipamente și formarea digitală: alocarea de fonduri destinate dotării școlilor cu echipamente moderne și instruirii profesorilor în utilizarea acestora, prin apeluri de proiecte bine definite și criterii de selecție transparente, menite să stimuleze inovația și să asigure acces egal la tehnologie.
- Dezvoltarea unei platforme naționale de resurse educaționale deschise, conformă cu curriculumul național: crearea unei biblioteci digitale centralizate, actualizată continuu și adaptată cerințelor programei școlare, care să permită cadrelor didactice și elevilor acces facil la materiale didactice de calitate și colaborare la nivel național.

- Monitorizarea semestrială a conectivității și a utilizării resurselor digitale, cu publicarea de rapoarte transparente: implementarea unui sistem de colectare a datelor privind accesul la internet și modul de utilizare a platformelor educaționale, cu prezentarea rezultatelor în rapoarte publice, care să permită ajustarea rapidă a strategiilor și alocarea eficientă a resurselor. [2][3]

3. Compromisuri Necesare: Prioritizarea Măsurilor pentru Implementare Rapidă și Sustenabilă

3.1 Contextul compromisurilor în reformarea educației din România

România se confruntă cu constrângeri majore care fac imposibilă implementarea simultană a tuturor reformelor necesare în educație. Aceste constrângeri decurg direct din realitățile economice, politice și instituționale ale țării:

- Resurse financiare insuficiente: bugetul destinat educației rămâne sub media Uniunii Europene, iar competiția pentru fondurile publice este permanentă, având în vedere necesitățile vitale ale altor sectoare precum sănătatea și infrastructura. Notele critice ale autorului [2] pe marginea Raportului QX evidențiază imperativul unui cadru bugetar multianual detaliat, Raportul QX [1] fiind oarecum deficitar din acest punct de vedere, fără specificarea clară a alocărilor pe termen mediu și lung.
- Capacitate instituțională limitată: instituțiile educaționale, la nivel național și local, se confruntă cu deficitul de personal specializat și cu rigidități administrative ce frânează reformele la scară largă. Blocajele administrative și întârzierile în aplicarea măsurilor devin inevitabile, după cum indică atât documentul QX [1], cât și notele mele critice pe marginea lui [2], care subliniază necesitatea consolidării capacității administrative.
- Context politic instabil: alternanța frecventă a guvernelor și divergențele de viziune dintre partidele politice pot submina continuitatea reformelor educaționale. Lipsa unui consens interinstituțional crește riscul ca măsurile adoptate să fie abandonate sau modificate înainte de a produce efectele scontate (discutat pe larg și în [2]).

Acest amalgam de factori impune selectarea cu atenție a reformelor prioritare și gestionarea compromisurilor, astfel încât pașii imediați să fie fezabili și sustenabili pe termen lung.

În acest context complex, compromisurile devin instrumente strategice pentru:

- Selecția reformelor cu impact social și educațional maxim: reformele trebuie evaluate și

alese pe baza contribuției lor imediate la echitatea educațională și la formarea capitalului uman, asigurând simultan viabilitatea pe termen lung a sistemului.

- Evitarea suprasolicitării instituțiilor și prevenirea blocajelor administrative: concentrarea pe măsuri realizabile și rapid de implementat, care să reflecte constrângerile financiare și administrative existente, astfel încât resursele limitate să fie utilizate eficient.
- Consolidarea rezultatelor timpurii pentru a genera efecte de anvergură: implementarea unor etape inițiale de succes, menite să creeze un impuls pozitiv și să fundamenteze schimbările structurale necesare pe termen lung în domeniul educațional [3].

Această abordare se aliniază de altfel în ansamblul ei recomandărilor OECD, care insistă asupra importanței unei strategii pragmatice de implementare, ce armonizează gradul de urgență al reformelor cu fezabilitatea lor, maximizând impactul măsurilor în cadrul resurselor disponibile. [3]

3.2 Criterii pentru prioritizarea reformelor

Pentru a selecta și ordona reformele cu adevărat esențiale, propunem un cadru de evaluare care să se bazeze pe următorii factori decisivi:

- Impact social și educațional: măsura în care reforma contribuie la reducerea inegalităților educaționale, acordând prioritate celor care vizează grupurile vulnerabile (elevii din mediul rural, comunitatea roma etc.) și îmbunătățirea accesului la educație de calitate.
- Fezabilitate operațională: capacitatea sistemului educațional și a structurilor administrative de a pune în aplicare reforma pe termen scurt și mediu, luând în calcul resursele financiare, competențele instituționale (a se consulta și observațiile autorului privind limitările administrative din [2]).
- Costuri și alocare a resurselor: estimarea detaliată a cheltuielilor financiare și umane, cu evaluarea sustenabilității pe termen lung și a eficienței în utilizarea fondurilor publice.
- Viteza de producere a rezultatelor: preferința pentru reforme capabile să genereze efecte rapide și vizibile, astfel încât beneficiarii (elevi, cadre didactice și familii) să observe îmbunătățirile într-un interval cât mai scurt de timp.
- Riscuri și complexitate implementativă: identificarea potențialelor blocaje administrative, a efectelor adverse asupra grupurilor vulnerabile și a gradului de dificultate în implementare, în condițiile cadrului legislativ și financiar actuale.
- Sinergii cu alte reforme: capacitatea măsurii de a susține și amplifica alte inițiative conexe, generând un efect cumulativ care consolidează eficiența întregului sistem educațional. [1] [3]

Recentul raport OECD [3] evidențiază de altfel în mod particular necesitatea unor cadre de evaluare multidimensionale, care să combine criteriile calitative și cantitative, pentru a asigura o evaluare riguroasă și adaptarea dinamică a progresului reformelor.

3.3 Propunerea unui pachet de reforme prioritare

Pachet Minimal

Conținut:

- Consolidarea formării continue a cadrelor didactice;
- Simplificarea admiterii în învățământul superior și creșterea accesului adulților la educație;
- Reducerea abandonului școlar.

Motivație:

- Impact rapid și vizibil asupra calității educației și accesului, în special pentru grupurile vulnerabile;
- Costuri moderate și fezabilitate crescută, având în vedere capacitatea limitată de resurse disponibile.

Riscuri asociate:

- Posibilă stagnare în alte domenii esențiale pentru reformă, dacă resursele se concentrează exclusiv pe aceste măsuri. [2]

Pachet Extins

Conținut:

- Include toate reformele din pachetul minimal, plus:
 - o Extinderea educației timpurii în zonele rurale;
 - o Pilotarea programelor duale în învățământul profesional și tehnic;
 - o Digitalizarea infrastructurii școlare și formarea digitală a cadrelor didactice.

Motivație:

- Creștere semnificativă a impactului social pe termen mediu, inclusiv prin adaptarea sistemului educațional la cerințele pieței muncii și ale economiei digitale;
- Dezvoltarea capitalului uman prin integrarea educației timpurii și a competențelor digitale.

Riscuri asociate:

- Necesitatea unei voințe politice consolidate și a resurselor suplimentare consistente, cu riscuri de întârzieri și blocaje administrative [1][3].

Pachet Complet

Conținut:

- Include toate reformele din pachetul extins, plus:
 - Reprioritizarea majoră a finanțării educației;
 - Implementarea pe scară largă a sistemelor duale și de validare a competențelor;
 - Dezvoltarea învățării pe tot parcursul vieții și parteneriate public-private.

Motivație:

- Transformare structurală profundă a sistemului educațional, aliniată cu standardele internaționale și europene;
- Creșterea competitivității economice și coeziunii sociale pe termen lung.

Riscuri asociate:

- Risc ridicat de suprasolicitare instituțională și întârzieri administrative, necesitând un management atent și planificare strategică pe termen lung [2].

4. Concluzii și Recomandări Finale

4.1 Sinteza situației actuale și a nevoilor reformei

Actualul sistem educațional românesc se află într-un moment crucial, confruntându-se cu multiple provocări interdependente care impun intervenții urgente și o perspectivă strategică pe termen lung. Scăderea natalității și migrația tinerilor către piețe externe au redus semnificativ numărul elevilor, mai ales în mediul rural, iar inegalitățile în accesul la educație de calitate subminează echitatea sistemului. În același timp, distribuția neuniformă a resurselor și incapacitatea administrativă de a coordona reformele produc blocaje majore. Raportul QX evidențiază deja deficite serioase de guvernare și insuficiența finanțării publice în educație și cercetare, crescând riscul de stagnare a întregii infrastructuri educaționale. [1]

Amânarea reformei nu mai este o opțiune; este imperios necesar un cadru integrat de schimbare care să remedieze aceste curențe într-un mod sistematic și sustenabil. Orice întârziere suplimentară ar adânci disparitățile sociale și educaționale, subminând formarea capitalului uman, indispensabil într-o economie globală tot mai competitivă. [2]

Gestionarea acestor provocări impune o strategie pragmatică, fundamentată pe priorități explicit definite și guvernată de o voință politică consecventă. Reforma educațională nu

reprezintă doar o necesitate socială și economică, ci constituie o investiție strategică esențială pentru viitorul durabil al României. În acest cadru, formularea compromisurilor și prioritizarea măsurilor devin factori determinanți pentru o implementare eficientă. [3]

4.2 Prioritizarea reformelor: pragmatism și realism

Pentru a asigura un impact semnificativ și durabil, este esențială o abordare realistă care să îmbine urgența reformelor cu fezabilitatea lor. Măsurile propuse trebuie să răspundă nevoii de schimbări rapide și, în același timp, să țină cont de constrângerile instituționale și economice existente. Prioritizarea riguroasă se bazează pe criterii de impact social, fezabilitate și costuri. [3]

În regim de maximă urgență, trebuie implementate măsuri cu efect imediat: consolidarea formării continue a cadrelor didactice, simplificarea accesului în învățământul superior și reducerea abandonului școlar, deoarece acestea vor genera un impact direct și vizibil asupra calității educației. [3]

Pentru a asigura sustenabilitatea pe termen mediu, este necesară introducerea unor reforme de consolidare structurală: extinderea educației timpurii în comunitățile vulnerabile, îmbunătățirea învățământului profesional și tehnic, digitalizarea infrastructurii educaționale și promovarea învățării pe tot parcursul vieții. [1] [3]

Pe termen lung, este imperativă o transformare profundă a mecanismelor de finanțare și introducerea unui sistem de validare a competențelor non-formale. Aceste măsuri pot redefini fundamentul sistemului educațional, însă implică riscuri semnificative care trebuie gestionate prin alocarea adecvată a resurselor și o planificare atentă. [2]

4.3 Constrângeri și riscuri

Implementarea reformelor educaționale trebuie să țină cont de următoarele constrângeri:

- **Financiare:** bugetele limitate alocate educației impun prioritizarea transparentă a măsurilor și evaluarea continuă a eficienței cheltuielilor publice, pentru a garanta sustenabilitatea intervențiilor. [1]
- **Instituționale:** capacitatea administrativă redusă a instituțiilor centrale și locale poate întârzia aplicarea reformelor; consolidarea structurilor de management și gestionare este esențială pentru a evita blocajele. [2]
- **Sociale și culturale:** rezistența la schimbare din partea profesorilor, părinților și comunităților, precum și percepțiile negative asupra învățământului profesional și tehnic, pot frâna adoptarea rapidă a noilor măsuri și pot limita susținerea publică necesară. [2]

- Politice: volatilitatea guvernamentală și fragmentarea intereselor politice pot submina continuitatea reformelor; funcționarea eficientă a acestora depinde de un consens transpartinic și de cooperarea strânsă între autoritățile centrale și cele locale. [2]

4.4 Mecanisme esențiale pentru succes

Pentru a depăși constrângerile și a minimiza riscurile, recomandăm adoptarea următoarelor mecanisme:

- Guvernanță robustă: înființarea unui organism național de coordonare a reformelor educaționale, cu mandat clar, responsabilități precise și mecanisme solide de monitorizare. Accesul permanent la informații legislative actualizate, de exemplu, prin repozitoriul Ad Astra ar asigura fundamentarea juridică a deciziilor. [4]
- Finanțare predictibilă și condiționată: implementarea unui sistem pe termen mediu de alocare a fondurilor, condiționat de atingerea indicatorilor de performanță, pentru a garanta transparența și eficiența utilizării resurselor publice. [2] [3]
- Parteneriate public-private: colaborarea cu sectorul privat, societatea civilă și organizațiile internaționale pentru mobilizarea resurselor financiare, a expertizei tehnice și a suportului logistic necesar implementării. [2] [3]
- Monitorizare și evaluare riguroasă: crearea unui sistem continuu de urmărire a progresului reformelor, cu indicatori obiectivi și rapoarte periodice publice, menite să asigure responsabilitatea și transparența în procesul de implementare. [2] [3]
- Comunicare și implicare socială: elaborarea unui plan strategic de comunicare pentru a câștiga sprijinul și încrederea publicului, implicând profesorii, părinții, elevii și comunitățile locale în fiecare etapă a reformei. [1] [2] [3]

4.5 Recomandări operaționale și calendar de implementare

- Etapa 1 (0–2 ani): Consolidarea formării continue a cadrelor didactice și a sistemului de mentorat, simplificarea admiterii în învățământul superior și creșterea accesului adulților la educație, precum și reducerea abandonului școlar. Rezultat așteptat: îmbunătățirea rapidă a calității educației și a accesului pentru toți elevii, în special cei provenind din medii vulnerabile. [3]
- Etapa 2 (2–4 ani): Extinderea educației timpurii în comunitățile rurale dezavantajate, pilotarea programelor duale și tehnice în învățământul profesional, inițierea proceselor de digitalizare a infrastructurii școlare și dezvoltarea competențelor digitale ale cadrelor didactice. Rezultat așteptat: creșterea echității în accesul la servicii educaționale și sporirea relevanței sistemului școlar pentru piața muncii. [1] [3]

- Etapa 3 (4–6 ani): Extinderea la scară largă a programelor duale și a învățământului profesional și tehnic, implementarea unui sistem național de validare a competențelor non-formale, optimizarea mecanismelor de finanțare pe baza performanței și intensificarea parteneriatelor public–private. Rezultat așteptat: transformarea structurală a sistemului educațional, alinierea completă la standardele internaționale și capacitatea de adaptare continuă la evoluțiile economiei. [3]

4.6 Mesaj pentru factorii decizionali

Succesul reformei educaționale impune un angajament ferm și de durată, dincolo de ciclurile electorale și presiunile politice, și un consens amplu între guvern, parlament, autorități locale, cadre didactice, mediul de afaceri și societatea civilă, astfel încât responsabilitățile să fie partajate și deciziile asumate dincolo de interese partizane. O reformă bazată pe dovezi, inteligentă în evaluarea resurselor și a capacității administrative și orientată spre obiective concrete nu va aduce doar productivitate economică și creștere durabilă, ci va cimenta și coeziunea socială a României. Investiția în viitorul națiunii se realizează prin prioritizarea educației. [1] [2] [3]

Note de referință în text

1. Ministerul Educației și Cercetării (2025). *Diagnostic al educației și cercetării din România. Realizări prezente și implicații pentru noi reforme în domeniu (Raportul QX)*. Disponibil online: https://hotnews.ro/wp-content/uploads/2025/05/Daniel_David_Raport_QX.pdf
2. Buhai, I. Sebastian (2025). *Note critice preliminare pentru optimizarea Raportului QX: o abordare în registrul economiei publice*. Disponibil online: https://www.sebastianbuhai.com/pictures/Media/Critica_RaportQX_FINAL_21mai2025.pdf
3. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (2025). *Reviews of National Policies for Education: Education and Skills in Romania*. Disponibil online: <https://hotnews.ro/wp-content/uploads/2025/05/594cbb5d-en.pdf>
4. Repozitoriu legislativ Ad Astra (2025). Bază de date comprehensivă și actualizată a actelor normative relevante pentru domeniul educației și cercetării în România. Disponibil online: <http://legislatie.ad-astra.ro/>